

בגידת ה"קונצפטואלים" * רשות השיגור לפרס

איטליה * ה"DYBBUK מניו יורק" * "כותל" להשכיר מהחלון

של הגב' גוברין תפועלה בחזן הירושלמי העומד להעלות בעונת התיאטרון הבאה פרטואר של "תודעה יהודית" ... הסופרהח"כ משה שמיר השכיר את דירתו, השוכנת ברובע היהודי בירושלים והמסקיפה לעבר הכותל-המערבי, לתקופה של שלושה חודשים, שבהם הוא עומד לחצות את ארצות-הברית במסע הרצאות ... חיים איזיק, במדורו מלים מלים, הביא חידוש של רעיית נשיא המדינה, אופירה נבון למילה האנגלית Breakfast + Lunch Brunch. תרגומה העיברי של הגב' הראשונה הוא: "בוצר" (בוקר + צהרים) ... ביקורת שערך ממלא מקום עורך מדור הסיפורים במערב, חיים נגיד, היתה

צמד האמנים המושגיים (קונצפטואלים) יהושע נוישטיין (כלב משתין בגודל) ופינתה כהן-גן (הגוד), הבטיחו לחבריהם האמנים במחלקה לאמנות בצלאל להימנע מקבלת הצעות מטעם הנהלת המוסד, עד לחיסול הסיכוסך האמנותי-עקרוני בתוכו. אלא ששני בעלי-המלאכה המושגיים לא הצליחו לעמוד בפיתוי יותר מימים ספורים, והם הימרו את פי אגודת הציירים והפסלים והתאימה החברית, וכנענו לשפע ההצעות שהעריף עליהם מנהל בצלאל רן הפנר. אמר על כך אחד ממורי בצלאל המושגיים: פעם קראו לזה בגידת האינטלקטואלים - היום ניתן לקרוא לזה בגידת הקונצפטואלים. פרס איטליה הוא הפרס הנכבד ביותר באירופה למישרירידי. בשעתו היה זה הסכיתו של יהודה עמיחי פעמונים ורכבות, שזיכה את רשות השיגור בפרס הראשון. מזה שנים השתלטו אנשי מחלקת המוסיקה ברדיו, בראשותה של מייבל זמורה-כהן, על משלוח החומר הישראלי המקורי לפרס, והפיתוח הראה את תוצאותיו בחוסר הישגים. החומר שנבחר השנה לייצג את ישראל בתחרות פרס איטליה הוא מוסיקה שחיברה עוזרתה של מייבל זמורה-כהן, ג'ון פרנקס-ויליאמס, שהלחינה ליווי מוסיקלי לקטע לא מקורי מאת פייטרו קרוצ'נסקו, תחת הכותרת לו הרעיפו אנבים בוחק. שיגור הקטע המוסיקלי, שחובר בידי מלחינה שיעירותיה לא הושמעו עליידי תזמורת ישראלית מלבד ברדיו, מלחינה שמעלתה בכך שהיא יושבת בכל ועדות-המוסיקה למיניהן, הביאה מלחין צעיר לכנות את רשות-השיגור: רשות השיגור. שלמה זנוויל רפפורט, הידוע יותר בשם שלמה אנסקי, מחבר המחזה הדיבוק, כתב את מחזהו זה באדיש חתה הכותרת בין שני עולמות, שהוצג לראשונה עליידי להקת שחקני אדיש בוולנה. נוסחו העברי של המחזה נעשה בידי חיים נחמן ביאליק, והביא ליאטרון הבימה את תהילתו. בימים אלה מסתבר כי ביאליק אינו די טוב עבור התיאטרון הלאומי, העומד להעלות העונה על קרשיו את הדיבוק כשהוא מתורגם מאנגלית. מנוסח שנעשה בידי הבמאי-היהודי-אמריקאי ג'ון צייקין, מעשה תמוה למדי מטעמו של יאטרון לאומי. אמר על כך מחזה צעיר ביניה צינית: מי זה ביאליק ליד צייקין? גירסה נוספת של הדיבוק תהיה פרשנותה של הגב' מייבל גוברין לגירסה שקמה להדיבוק - בין שני עולמות. הוסף על כך אותו מחזאי: מהו ייבגני ואכטאנוב? (אבי הגירסה המקורית של הבימה להדיבוק) לעומת מייבל גוברין? גירסתה

משה שמיר, גבריאל מוקד, אופירה נבון

בגד חיסול-השבונות עם האדם שהציגו על מפת הסיפורים העיברית, עורך עכשיו גבריאל מוקד. בניקורת על חוברת עכשיו האחרונה. בין השאר כתב נגיד: "חיפשתי ומצאתי בעמוד 315 את השיר מישור פנוי, שמחברו קרוי כאן 'אנונימוס' ובכן, להווי ידוע למערכת: את השיר חיברתי אני, ואף פירסמתי אותו בעבר, במוסף סיפורים, בספטמבר 1975. זיכרונו של נגיד בוגד בו, כאשר הוא משבח את מאמרה של בכירת מבקרתי לזוה שמיר על הספר שזות מגנטיים לעמליה כהנא-ברמן, בחוברת זו של עכשיו. מאמרה של שמיר פורסם במלואו, שנה קודם-לכן, בעתון-הסיפורים פרוזה 15-16.

רופה, זוהי תמונה, שכל קשר בינה לבין המציאות מקרי בהחלט. ילידיהארץ וגי דוליה-המדינה מוצגים בגלריה של סוחרים, רמאים, זיפנים, בני ליתרבות, וחור חלילה, זהו "אני מאשים" תמוה מאד מעטו של סופר שבסיפרו הקודם, מישלי בקבוקים (1975), הצליח להגיע לגבהי כתיבתו, שמהם הידרדר בסיפרו הנוכחי למעמקים של אי-אמינות, ולפרופיל של היתנות מכל המתרחש בארץ כולל שינויי הלשון, יצירת רבדי תרבות מקומיים ואי-כתיים שמצוי בהם פוטנציאל שיש בכוחו להכות כל תרבות אחרת בעולם, כולל התרבויות המהוות השראה לתמוז עצמו.

רקוויאם לנעמן הוא בגדר "אני מאשים" כלפי דור ששילם את המישים שעשה דורו של תמוז. ויש בקביעות המחבר השונות משום עמדה שאין בכוחה לכבד סיפורת לשמה. גם מבחינת ערכים סיפוריים תיים אחרים, הספר רצוף בגבבה אידי-אולוגית המצוייה במישפטים שפולטות הנפשות-הפועלות, מישפטים שדומה כי הועתקו מתוך גאומיהם של חברי-הכנסת (ולאו דווקא המחוננים מביניהם). מישפטים אלה מרופדים באנתולוגיה של קטעים "סיפורתיים" שהוכיחו עצמם מן הבחינה המסחרית בארץ, ועוד יותר בגולה. קטעים שיקשה על תמוז לתבוע בילעדיות על זכות-היוצרים שלהם. בינות לקטעים אלה מגסה תמוז לחדד את יכולתו הסאטירית, שאותה מיצה כבר בסידרת הפיקארסקות שלו אליקום (והמושגות לא במעט על פיקארסקה עיברית מעולה ונשכחת בשם שמוען צהמרא שפירסם ב-1952 הסופר מידד שיק).

רקוויאם לנעמן יוצר במעיינו בו רושם, כי אינו מיועד כלל לצרכי-התרבות הישראלי, אלא לקהל צרכני-התרבות היהודיים בגולה הנוקפים, משום-מה, לכרוניקה מיש-פחתית על אודות קונטרה-קניטה יהודי המגיע ממזרח-אירופה למיורח-התיכון, וימכה כאן שורש רקוב. אם לנקוט לשון של נביאים, שתמוז כה מרבה לעטר בה את סיפורו, קשה לומר כי נשים מבכות את מות התמוז בשערי ראל, עיר. מחבר שירות אלה מצטער, אישית, על כישורו הסיפורתי של תמוז שנקלע בספר זה למבוי סתום.

הכותרת הכנענית, קרם עור וגידים תרבו תיים לנוכח עינינו, מבלי לנפנף בדיגלי-ארגמן של עובדי כוכבים ומזלות.

תחת כותרת-מישנה, בלווית טבלה גניאר-לוגית (שושלת-יוחסין) של: "כרוניקה של גאומים מישפחתיים" הנטולה הישר מתוך אדא מאת ולאדימיר נאבוקוב. תמוז מתאמץ בסיפרו הקליל הזה, ליצור לשון סאטירית מאולצת, שבעזרתה הוא מקווה להציג את משוררו בפני קהל צרכני-התרבות בישראל של סוף שנות ה-70, מעשה המשול להבאת סאטירות נוסח יל"ג בכנס מייסדי הפלמ"ח בחורשת מישמר-העמק.

100 העמודים הראשונים בספר הם בחינת גירסה מסוגנת, נטולת רגש ועשויה עיב-רית, לזאנר סיפורתי בנוסח גבריאל גאריסה מרקו (מאה שנות בידדות). סיגנון חקאי לחלוטין, שהאדונים יורם קניוק (הטיפוח על הדודו שלומציון הגדולה) ואחור בן-עזר, קדמו לו בקביעת הגירסה המקומית בעיברית. ייחודו של תמוז משנים אלה הוא בכך, שמאה העמודים הנ"ל עשויים בקפידה לשונית וסגנונית המתעלה על זו של קניוק ובן-עזר, למרות שהיא מייכירה לעיתים דו"ח-תמיטה.

במחצית השנייה של רקוויאם לנעמן עוסק בנימין תמוז בעקשנות רבה בטישי טוש, עיוות, ושיקור האמיתות ההיסטוריות של הארץ הזאת (ונראה שלעיתים נעשה הדבר במתכוון). הוא טורח להציג היס-טוריה תרבותית וחברתית של ארץ-ישראל, כחוויה כשמונית של כלב מקורץ הפולה בטלפיו את הקרציות מפרוותו. הוא מציג 100 שנות בידדות של גיבוריו בארץ-הקודש כגרוטסקה עלובה, כמישלון תר-בוני, ושוכח כי לפחות בכישות הזמן הזה היה יכול תמוז, הפסל, הסופר, העורך והמטיף, למנוע אותה השוואה התרבותית-חברתית שבה מתמקדת עלילת ספרו.

"עליות-הדם". רקוויאם לנעמן אינו סיפור כישלונות התרבות של דור, אלא סיפור כישלונם של פרטים, וביניהם תמוז עצמו. אלא שאמת מכאיבה זו אינה מונעת בעד תמוז להרחיב עט, ולהאשים חברה שלמה באחריות על התפוררות הערכים בארץ הזאת. תוך שהספר מבלייר כי עיני מחברו טוהו מראות את מהלך צמיחתם של ערכים חדשים, עולם אחר ובני-אדם אחרים. במידת-מה, צחוק שרה-ההיסטוריה של הסיפורת הוא שחלומה התרבותי והי-מאולץ של תמוז, בשנות ה-40, תחת

ציטוטון * J'ACCUSE...!

אורי בן-ציון, גיבורו העכשווי של בנימין תמוז ברקוויאם לנעמן, משמיע גאום אנייטאשים אחרי שנתפס בהעתקה בבחינות בפקולטה למישפטים. רצ"ב מייבחר מאימ-רותיו בפני חברי המועצה הפדגוגית: יש לי הוכחה לכך. אתם עונשים אותי, סימן שלמי דעתכם הטאתי. אלמלא הלכתי לצבא, לא הייתם עונשים אותי, מפני שלא הייתי נאלץ להעתיק מבחינות וני סבורים אתם שהענקתי להנאתי, לשם התענוג? העתקתי מפני שאני מבוטק להמשיך בלימודי, ומפני שלרגל המילחמה לא היה לי פנאי להתכונן כראוי לבחינה... ובאן, גבירתי ורבותי, הרשוני להרחיב את הדיבור, כדי שלא יהיו אי-הבנות. כלל גדול היה נקוט בידי אבותינו, שקבעו: אין גזורים על הציבור גזירה, אלא אם כן יכול רוב הציבור לעמוד בה. ובכן, גבירתי ורבותי, כלל זה נשכח מליבכם לגמרי, ולא רק מליבכם אתם, היושבים כאן במועצה הפדגוגית, אלא שכלל זה לא הובא בחשבון על ידי כל הדור שאתם מייצגים. למעשה, זהו כישלונה של הצינות כולה, ובכן אמרת, כישלונה של הצינות כולה. למה איפוא התכוננתי? התכוננתי לומר, שבאודיסה, בקאטוביץ או בבאול ישבו יהודים טובים וחשבו שצריך לעשות סוף סוף משהו יפה בשביל עם ישראל. אי אפשר שהוא ימשיך להיות בגולה. מסכן כזה, מושפל ונרדף. גם תביטו עליו איך שהוא נראה: חיוור, לא שזוף, כפוף, רזה, עוסק בכל מיני סרסרות ושדכנות, ואיך שכולם מכים אותו ויורקים עליו... אם עד עכשיו היינו חיוורים, עכשיו נהיה שופים כמו בדואים, ואם עד עכשיו היינו כפופים, אז עכשיו נתהלך זקופים כל כך, עד שבקושי לא ניפול אחורנית. ואם עד עכשיו היינו פרוטיים, אז עכשיו תלך כאן פרודוקטיביות כזאת, שסטאכאנוב** זה כלב בהשוואה אלינו...

...עכשיו אני מגיע לעיקרי דברי. על הציבור הזה, שעכשיו קוראים לו ציונים, או תושבי מדינת-ישראל, גזרו גזירה, שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה. אי אפשר שכל העם יהיו תושבי ג'ה-עלון, צדיקים וקדושים... מהיכן פה הקשר לעניין שבגללו קראתם לי לבוא הנה? ובכן, הקשר פשוט מאוד: אל תלחצו. תנשו מיד לחוקק חוק באוניברסיטה, שכל סטודנט שנאלץ ללכת לצבא באמצע שנת הלימודים, יקבל הקלות בבחינות; אתם שחשבו בו וקבורן שהוא נאלץ להקריב... **ואם אתם, הפרופסורים, תעשו כך, ילמדו מכם גם הממשלה וגם הכנסת. וכאשר יגשו לחוקק חוקים, יזכרו שכבר מספיק השתפנו ומספיק התיישרנו ומספיק העמדנו פני צדיקים וקדושי עליון. עכשיו הגיעה השעה להיות גם קצת בני אדם. מעל בימה זו אני מזהיר וקובע: אם תלכו על הראש בקיר, אם תעמידו פנים שכל ישראל נועד למין גורל ותפקיד ויעוד, ששום עם אחר לא הצליח להשגים, אז על-העסק הזה יתפרק. אני כבר יכול לשמוע את החריקות ואת המפולת... סיימתי...

* הכותרת הצרפתית לאמרו שלאמיל זולה, "אני מאשים" שפורסם עם מתן פסק-הדין במישפט של הקצין היהודי אלפרד דרייפוס. ** מפליא מצידו של סופר מנוסה כתמוז, להביא את המילה "סטאכאנוב" (סמל לדמות פועל-יצור מעולה בברית-המועצות) בפיו של גיבורו, שהוא תערובת המזוגת בין-מושבה עם מישפחה ספרדית ירושלמית, ומעודו לא השתייך לארץ-ישראל העובדת. *** היטואציה כולה אווילית, מאחר שבכל אוניברסיטות ישראל זוכים סטודנטים מגויסים בהטבות מרובות.

בנימין תמוז

מחושבת בהצגת דלותם. בורותם, גסותם ואפסיותם של ילידיהארץ הזאת, ומבלי-משים הוא שומט מתחת לרגליהם, באמך צעות הטענות שהוא מביא בפני גיבורו, את הצידיקים לשהותנו בארץ הזאת.

בפרקים האחרונים של ה"סאגה המיש-פחתית" הזאת עובר תמוז לתאר תמונת נגטיב בוטה של החברה הישראלית לאגפיה השונים, ללא נקודת-איור "תרבותית" כת-

* בשקיפות המסית של השמות שתמוז מעניק לגיבוריו, יש בהענקת שם-המישפחה "בן-ציון", הרמז גלוי מדי לפרשת "יהושע בן-ציון", ויש בכך טעם לפגם.